

İktisadın Kör Kuyuları ve Kadın

Koray Çalışkan

koray.caliskan@boun.edu.tr

Kadınların iktisadi teşekkülleri ve üretimleri görünmez alanlarda değerlendiriliyor. Bu alanlara da kayıtdışı alanlar deniyor. Hatta görünmezlik formları arasında bir hiyerarşi var. Kadınlar hıyar yetiştirdiklerinde, görünmez iktisadın içinde görünüyorlar, ama çocuk yetiştirdiklerinde görünmez iktisatta bile görünmez oluyorlar. Ama durum değişmeye başladı.

Kayıtdışı Nedir?

Kayıtdışı ya da gölge ekonomiler denilen alanların “esas” ekonomiyle ilişkisi üç şekilde anlaşılıyor. 1) Bu görünmez alanların görünen alanları iktisaden desteklediğini düşünenler, 2) Marksizme yakın durup kayıtdışı alanların kapitalist merkez tarafından nasıl sömürüldüğünü araştıranlar, ve 3) devletin kayıtdışı sektörü nasıl kontrol ettiğine ve edemediğine, düzenlediğine ve koruduğuna odaklananlar. Bu üç yönelimin kendilerine has güçlü yanları var. Ancak her üçünde ortak olan bir de zayıf yan var: Kadının iktisadi üretimini tali, çevresel, ve türev olarak görmeleri.

Sömürgecilik ve Kadın Emeği

Marksizmin en zayıf olduğu yer, Marx'ın “kapitalist ilişkilerin güneşi sömürgece doğmuştur” dediği yer. Yani modern tahakküm rejimlerinin kurulduğu, mükemmeştirildiği ve daha sonra Batı'ya ithal edildiği sömürgecilik sürecini anlayacak kuramsal araçları olmaması. Sömürgeciliği kapitalin bir türevi olarak görmesi, tali bulması, çevresel bir etki olarak tanımlaması. Oysa biliyoruz ki Marx eşini kaybettikten sonra iyice bozulan sağlığını geri kazanmak için doktorunun tavsiyesiyle hayatında ilk kez avrupa'dan ayrılmış ve Cezayir'e gitmiş, bütün hayatı değişmişti. Yalnızca o meşhur sakalını kesmekle kalmamış, “hayatımın en önemli eseri” dediği Kapital'i bitirememişti. O evrenselci, erkek ve Batı-merkezli tarih anlayışının içine Cezayir'i bir türlü oturtamamıştı.

Sömürgecilik ve Kadın

Sömürgeciliğin kapitalist ilişkileri doğuran bir süreç olduğu artık açık. Ancak sermaye merkezli iktisadi ilişki analizlerinde bu durum hala bir tali etken olarak görülüyor. Kadın emeğinin durumu da benzer. Bütün iktisadi ilişkileri kuran sarmaşığın en kalın ve güçlü kollarından biri olduğu halde, kadınlar tali bir role sahip gibi görülüyor.

Çünkü kuramsal bir merkezi belirleyici takıntımız var. Kadın iktisadi etkinliğini mi konuşacağız, hemen Kapitalizmin (Marksistsek) hikayesine dahil ediyoruz. Eğer ana-akım iktisatçysak, kayıtlı iktisadi etkinlikleri nasıl desteklediği meselesine bağlıyoruz kadın emeğini. Bunların arasında bir yerlerdeyse, yine belirlenen bir alan olarak kadın emeğinin kayıtdışı alanlarda nasıl belirlendiğine bakıyoruz.

Bu yaklaşımlar mutlaka yanlıştır, bunlardan birşey öğrenilmez demek istemiyorum. Ancak siyasal ve bilimsel olarak daha güçlü bir pozisyondan kadın

emeđini yeniden dűşűnmek gerekiyor. Ataerkil duruřlar farklı isimlerle ortaya çıkar; iktisat, marksizm, hatta yer yer Feminizm'in içinde dahi erkil pozisyonlar űretilir.

Kadınların iktisadi űretiminin kapitalizmin ya da formel alanların tamamlayıcısı olarak gűrűlmesinin, aydınlatıcı deđil, gűlge yapıcı bir etkisi olduđunu gűrmemiz gerekiyor. Gűlge iktisatlar aslında tam da bűyle kuruluyor. Onları gűlgelediđimiz sűrece yeniden űretiyoruz. Mađdurlar kendilerini tali kılan kuramları kendilerini anlamak için kullandıkları űlűde mađduriyetlerini yeniden űretirler. Kadınların kuramlarını kapitalizm kuramlarının gűlgesinden kurtarması gerekiyor. Zaten uzak tutuluyorlar, biraz daha uzaklařsınlar. Yoksa iktisadın kűr kuyularında merdivensiz kalıyorlar.